

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની વડી અદાલતમાં ~~અમદાવાદ ખાતે~~

ફોજદારી પરચુરણવિવિધ અરજી નં.ક્રમાંક ૧૬૭૯૦ /સન-૨૦૦૮

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમુર્તિશ્રી અધીશ આર.ડી. કોઠારી

=====

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના અહેવાલકારોને ચુકાદો જોવા માટે પરવાનગી આપવામાં આવી શકે?

૨ રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવાનું કે નહીં ?

૩ શું તેમના લોર્ડશીપ્સ ચુકાદાની સ્વચ્છ નકલ જોવી ઈચ્છે છે?

૪ શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના અર્થઘટન અંગે અથવા તેના હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશ અંગે કાયદાનો કોઈ મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન સંકળાયેલો છે ?

૫ શું તે સિવિલ ન્યાયાધીશને પ્રસારિત કરવાનું છે ?

કોકિલાબેન દેવજીભાઈ મકવાણા અને જ....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૧....પ્રતિવાદી(ઓ)

ઉપસ્થિત રહ્યાછજસી:-

શ્રી એ.ડી. શાહ, વકીલ અરજદાર(ઓ) નં. ૧ – ૫ તરફથી શ્રી એફ.બી. બ્રહ્મભટ્ટ,
વકીલ પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૨ તરફથી શ્રી કે.પી. રાવળ, અતિરિક્ત જાહેર અભિયોજક
પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફથી

સમક્ષ: માનનીય શ્રી જ્યાયધીશ જ્યાયમુર્તિશ્રી આર.ડી. કોઠારી

તારીખ : ૧૧/૦૭/૨૦૧૪

મૌખિક ચુકાદો

૧. અરજીકર્તા, જે અગાઉ શ્રીમતી કમલા દિનેશ સોલંકી તરીકે ઓળખાતી હતી, તેણે પ્રતિવાદી નં. ૨ મકવાણા કમલાબેન દેવજીભાઈથી છૂટાછેડા મેળવ્યા બાદ પોતાનું નામ બદલ્યું હતું. નામમાં થયેલ આ ફેરફારને કારણે અરજીકર્તા મુશ્કેલીમાં મુકાઈ છે. અરજીકર્તા સામે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૬૭, ૪૬૮, ૪૨૦, ૪૭૧, ૧૮૨ તથા કલમ ૧૧૪ સાથે વાંચવાની જોગવાઈ હેઠળના ગુનાઓ બાબતે ફરિયાદ પક્ષ ચલાવવામાં આવી રહ્યો છે. ફરિયાદ તેના પતિ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે.

૨. સંબંધિત હકીકતો નીચે મુજબ છે:-

૨.૧ પક્ષકારો વચ્ચેનું લગ્ન ભાવનગર ખાતે થયેલું છે. આ લગ્નમાંથી તેમને જય નામનો એક દીકરો થયો હતો. તેમની વચ્ચે મતભેદ થતા, તેમણે ૧૪.૮.૨૦૦૫ના રોજ લેખિત દસ્તાવેજ કરી અલગાવ સ્વીકાર્યો હતો. પક્ષકારો વચ્ચે આ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે તેમની જાતિમાં રૂઢિપ્રમાણે છૂટાછેડા માન્ય છે. સંબંધિત સમયે અરજદાર-પત્ની ફૂડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા (ટૂંકમાં “એફસીઆઈ”) માં સેવા બજાવતી હતી. એફસીઆઈના નોંધપોથીમાં તેનું વૈવાહિક નામ, એટલે કે શ્રીમતી કમલા દિનેશ સોલંકી, નોંધાયેલું હોવાનું જણાય છે. અરજદાર પોતાની લગ્નોત્તર ઓળખ દર્શાવતું નામ બદલીને પોતાના લગ્ન પહેલાંનું નામ, એટલે કે મકવાણા કમલાબેન દેવશીભાઈ, નોંધાવવા ઇચ્છતી હતી. આ સંદર્ભે, તેણે પોતાના નામમાં સુધારો કરવા માટે સરકારી સત્તાધિકારી સમક્ષ નિયમસર અરજી કરી હતી. તે મુજબ, બદલાયેલું નામ ૧૬.૨.૨૦૦૬ના રોજ સરકારી ગેઝેટના પૃષ્ઠ ૧૧૨ પર ક્રમાંક ૪૫ તરીકે પ્રકાશિત થયું હતું. તેમ છતાં, નામમાં ફેરફાર સરકારી ગેઝેટમાં નિયમસર પ્રસિદ્ધ થયો હોવાનું જણાતું હોવા છતાં, એફસીઆઈએ અરજદારને સોગંદનામું રજૂ કરવા જણાવ્યું હતું. એમ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે એફસીઆઈએ અરજદારને પોતાનું સોગંદનામું તથા તેના પતિનું પણ સોગંદનામું રજૂ કરવા કહ્યું હતું. પતિનું, કથિત રીતે ફૂટરચિત, સોગંદનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું અને કદાચ એફસીઆઈ સમક્ષ રજૂ પણ કરવામાં આવ્યું હતું. તેની તારીખ ૨૮.૧.૨૦૦૬ છે. આ કારણસર પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ – પતિએ અરજદાર વિરુદ્ધ ફૂટરચના અને છેતરપિંડી બાબતે હાલની ફરિયાદ દાખલ કરી છે. આ ફરિયાદ ૩૧/૧/૨૦૦૮ના રોજ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૩. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા.

૪. અરજદારો તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી એ.ડી. શાહે રજૂઆત કરી છે કે વર્તમાન કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, આક્ષેપિત કોઈપણ ગુનાના આવશ્યક ઘટકો આકર્ષિત થતા નથી. શ્રી શાહે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર મૂક્યો છે :-

૧. ડૉ. વિમલા વિ. દિલ્હી પ્રશાસન [એ.આઈ.આર. ૧૯૬૩ સર્વોચ્ચ અદાલત ૧૫૭૨] ૨. જિલ્લિયલ દિવાન વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય [એ.આઈ.આર. ૧૯૯૭ સર્વોચ્ચ અદાલત ૩૪૨૪] ૩. પરમિન્દર કૌર વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય એક [(૨૦૧૦)૧ એસ.સી.સી. (ફિ)૭૮૨]

૫. આ નિણયો પર આધાર રાખી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે, વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ દ્વારા નોંધાવાયેલ ફરિયાદ રદ કરવામાં આવવી યોગ્ય છે.

૬. ડૉ. વિમલા ના કેસમાં (ઉપરોક્ત), અપીલકર્તાએ તે સમયે અંદાજે છ મહિનાની પોતાની અપ્રાપ્તવયી પુત્રી નલિનીના નામે એક ઓરિટન ૧૦ હોર્સ પાવર કાર ખરીદી હતી. તે કાર ભારત ફાયર એન્ડ જનરલ ઇન્શ્યોરન્સ કો. લિમિટેડ દ્વારા જારી કરાયેલ પોલિસી હેઠળ વીમાકૃત કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાએ ઇન્શ્યોરન્સ કંપનીની મુલાકાત લીધી હતી અને નલિની તરીકે પ્રસ્તાવપત્ર પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા. અનુસંધાને, કારનો અકસ્માત થયો હોવાના આધાર પર તેણે બે દાવાઓ પણ રજૂ કર્યા હતા. અકસ્માતમાંથી ઉદ્ભવેલ આ દાવાઓના સંબંધમાં, અપીલકર્તાએ નલિની વતી દાવા-ફોર્મો પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા. ચુકવણી અપીલકર્તાએ પ્રાપ્ત કરી હતી. રસીદોમાં પણ અપીલકર્તાએ નલિની તરીકે હસ્તાક્ષર કર્યા હતા. આ બાબત ઇન્શ્યોરન્સ કંપનીના ધ્યાનમાં આવતા, તેણે અપીલકર્તા અને તેના પતિ વિરુદ્ધ ફોજદારી ફરિયાદ દાખલ કરી હતી. તેઓ વિરુદ્ધ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો ૧૨૦-બી, ૪૧૯, ૪૬૭ અને ૪૬૮ હેઠળના ગુનાઓ બાબતે સત્ર અદાલતમાં વિવાદ ચલાવવામાં આવ્યો હતો. સત્ર અદાલતે તેઓ બન્નેને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો. રાજ્યએ પંજાબ વડી અદાલતમાં અપીલ દાખલ કરી હતી અને વડી અદાલતે સત્ર અદાલતના ચુકાદાને મુખ્યત્વે યથાવત્ રાખ્યો હતો. તેમ છતાં, અપીલકર્તાને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૧૯ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવી હતી. તેને અદાલત ઉઠે ત્યાં સુધીની કેદની સજા તથા રૂ. ૧૦૦/- ના દંડની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. ઉક્ત ચુકાદાને અપીલકર્તાએ સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ પડકાર્યો હતો. સર્વોચ્ચ અદાલતે અપીલ મંજૂર કરી હતી. એવો નિષ્કર્ષ આપવામાં આવ્યો હતો કે :

“૧૪. સંક્ષેપમાં જણાવીએ તો : “‘ડિફોડ’” શબ્દપ્રયોગમાં બે તત્વો સામેલ છે, નામે, છેતરપિંડી અને જે વ્યક્તિને છેતરવામાં આવી હોય તેને પહોંચેલ હાનિ. હાનિ એટલે માત્ર આર્થિક નુકસાન નહીં, અર્થાત્ સંપત્તિથી, ભલે તે જંગમ હોય કે અચલ, અથવા નાણાંથી વંચિત કરવું; અને તેમાં શરીર, મન, પ્રતિષ્ઠા અથવા તેવા અન્ય બાબતોમાં કોઈપણ વ્યક્તિને થયેલ કોઈપણ પ્રકારેની હાનિનો સમાવેશ થશે. ટૂંકમાં, તે બિન-આર્થિક અથવા બિન-ધનસંબંધિત નુકસાન છે. છેતરનારને મળતો લાભ અથવા ફાયદો લગભગ હંમેશા છેતરાયેલ વ્યક્તિને નુકસાન અથવા અનિષ્ટ પહોંચાડે છે. અહીં સુધી કે તેવા દુર્લભ કિસ્સાઓમાં પણ, જ્યાં છેતરનારને લાભ અથવા ફાયદો થાય, પરંતુ છેતરાયેલ વ્યક્તિને તેના અનુરૂપ કોઈ નુકસાન ન થાય, ત્યાં પણ બીજી શરત પૂર્ણ થયેલી ગણાય છે.

૧૫. હવે આપણે ઉક્ત સિદ્ધાંતોને વર્તમાન કેસની હકીકતો પર લાગુ કરીએ. નિશ્ચિતપણે, ડૉ. વિમલા છેતરપિંડી માટે દોષિત હતી, કારણ કે તેમનું નામ વિમલા હોવા છતાં, તેમણે સંબંધિત તમામ દસ્તાવેજોમાં નલિની તરીકે સહી કરી હતી અને વીમા કંપનીને એમ માનવામાં મૂક્યું હતું કે તેમનું નામ નલિની છે, પરંતુ ઉક્ત છેતરપિંડીથી તેમને કોઈ લાભ પ્રાપ્ત થયો નહોતો અને વીમા કંપનીને કોઈ આર્થિકતર નુકસાન અથવા હાનિ પણ થઈ નહોતી. આરોપમાં આવા કોઈ લાભ અથવા હાનિનો ખુલાસો થતો નથી, અને તે જ બાબત સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવો પણ નથી. ડૉ. વિમલાએ એમ કહ્યું હતું કે જે કારના માલિકે તેમને કાર વેચી હતી, તેણે સૂચન કર્યું હતું કે કારનું વેચાણ નલિનીના નામે લેવું આવકવેરા હેતુઓ માટે ઉપયોગી રહેશે, તે હકીકત વર્તમાન કેસમાં કોઈ પ્રાસંગિકતા ધરાવતી નથી; પ્રથમ તો, ઉક્ત માલિકે પોતાની સાક્ષીમાં એવું કહ્યું નહોતું અને બીજું, આરોપમાં અથવા પુરાવામાં તેની કોઈ નોંધ દર્શાવવામાં આવી નહોતી. ઘડવામાં આવેલ આરોપમાં એમ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે તેમણે વીમા કંપની સાથે છેતરપિંડી કરી હતી અને આપવામાં આવેલ એકમાત્ર પુરાવો એવો હતો કે જો નલિની અવચસ્ક હોવાનું જાહેર કરવામાં આવ્યું હોત, તો વીમા કંપનીએ શક્ય છે કે રકમ ચૂકવી ન હોત. પરંતુ,

જેમ કે અમે અગાઉ સૂચવ્યું છે, સમગ્ર વ્યવહાર ડૉ. વિમલાનો જ હતો અને તે માત્ર પોતાની અવચરક પુત્રીના નામે, પોતાના માટે શ્રેષ્ઠ જાણીતા કારણોસર, પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. જાહેર થયેલા પુરાવાના આધારે, ન તો તેમને કોઈ લાભ થયો હતો અને ન તો વીમા કંપનીને શબ્દના કોઈપણ અર્થમાં નુકસાન થયું હતું.”

૭ જિબ્રિયલ દીવાન કેસમાં (ઉપરોક્ત), જાલસાજી અને છેતરપિંડીનો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો. અપીલમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે સંક્ષિપ્ત ચુકાદા દ્વારા અપીલ મંજૂર કરી હતી. હેડનોટ એ અને બી, જે નીચે મુજબ છે:—

“(એ) દંડ સંહિતા (૧૮૬૦ નો ૪૫) કલમ ૪૭૧, કલમ ૪૬૫— ખોટા દસ્તાવેજ બનાવવો — પુરાવો — આરોપી દ્વારા પ્રધાનશ્રીના લેટર હેડ પર પત્રો તૈયાર કરવામાં આવ્યા, જેના આધારે સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ માટે કલાકારોને આમંત્રણ આપવા માટે નિમંત્રણો લખવામાં આવ્યા હતા — પત્રોમાં પ્રધાનશ્રીની સહી નહોતી — ખોટા પત્રોની સુપરતગીથી કોઈને ગેરકાયદેસર લાભ થયો નથી તથા બીજાને કોઈ ગેરકાયદેસર નુકસાન થયું નથી. આરોપીનું કૃત્ય અપ્રમાણિક રીતે કરવામાં આવ્યું હતું એવું કહી શકાય નહીં. તેની કલમ ૪૭૧ અને ૪૬૫ હેઠળની દોષિત ઠરાવટ — યોગ્ય નથી.

(બી) દંડ સંહિતા (૧૮૬૦ નો ૪૫મો) . કલમ ૪૧૭—છેતરપિંડી — આરોપી દ્વારા મંત્રીના લેટર હેડ પર પત્રો તૈયાર કરવામાં આવ્યા, જેના પર સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ માટે કલાકારોને આમંત્રિત કરવા આમંત્રણો લખવામાં આવ્યા હતા— પત્રો પર મંત્રીની સહી નહોતી —આરોપીનું કૃત્ય કોઈ વ્યક્તિને શરીર કે મનથી હાનિ પહોંચાડનારું નહોતું અથવા તેવી હાનિ પહોંચાડવાની શક્યતા ધરાવતું નહોતું— કલમ ૪૧૭ હેઠળ તેની દોષિત ઠેરવણી — યોગ્ય નથી.”

૮. પરમિન્ટર કૌરનાં મામલામાં (ઉપરોક્ત), એવું જણાય છે કે ફરિયાદ અપીલકર્તાના પતિના ભાઈ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી. તેણે વેચાણખત રદ કરવાની પ્રાર્થના સાથે બે દીવાની દાવાઓ એટલે કે દીવાની દાવો ક્રમાંક ૨૬૬

અને ૨૬૭, ૨૦૦૨ દાખલ કર્યા હતા. તેણે “અમરિન્દર હરગોબિંદ સિંહ” ની તરફથી પાવર ઓફ એટર્નીની હેસિયતમાં દીવાની દાવો ક્રમાંક ૨૬૭/૨૦૦૨ દાખલ કર્યો હતો. પ્રશ્નાધીન મિલકત અંગે ફરિયાદી પાસે પાવર ઓફ એટર્ની હતી. ફરિયાદી ~~નુ. નો. એવો~~ કહેવું ~~એવું~~ હતું કે આ બે દીવાની દાવાઓ દાખલ કરતી વખતે અપીલકર્તાએ ખોટું સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું અને મહેસૂલી નોંધપોથીની પ્રમાણિત નકલમાં પણ છેડછાડ કરી હતી, તેથી ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો ૪૨૦, ૪૬૭, ૪૬૮ અને ૪૭૧ હેઠળના ગુનાઓ બાબતે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતે આ અપીલ મંજૂર કરીને વિવાદિત ચુકાદો રદ કર્યો અને અપીલકર્તા વિરુદ્ધનો ફરિયાદ પક્ષનો કેસ ક્રમાંક ૩૦૪૫- / ૨૦૦૪ રદ કરતાં ઠરાવ્યું કે આ ફરિયાદ પક્ષની કાર્યવાહી કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૯. બીજી તરફ, શ્રી એફ.બી. બ્રહ્મભટ્ટે, વર્તમાન અરજીનો જોરદાર વિરોધ કરતાં, દર્શાવ્યું છે કે અરજદાર દ્વારા પ્રથમદષ્ટ્યે જાણસાજી કરવામાં આવી છે; અરજદારનો આશય હતો કે નહોતો, અરજદારની તરફથી કોઈ દોષિત મનોદશા હતી કે નહોતી, તે બાબતોનો આ તબક્કે વિચાર કરવાનો નથી, અને બાળકની કસ્ટડી બાબતે પક્ષકારો વચ્ચે ગાર્ડિયન એન્ડ વોર્ડ્સ એક્ટ હેઠળ ચાલતી કાર્યવાહી પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો. એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે અરજદાર તેમના સગીર બાળકનું મન ધોઈ રહ્યો હતો અને તેના પિતાને તેના સગીર પુત્રને મળવા દેતો પણ નહોતો. વર્તમાન કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં એવો રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ગુનાઓની તપાસ જરૂરી બને છે. આ તબક્કે આ અદાલતે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ તરફથી વિદ્વાન વકીલે નીચેના નિણયો પર આધાર મૂક્યો છે :—

૧. સ્ટેટ ઓફ આંધ્ર પ્રદેશ વિ. ગોલોકોન્ડા લિંગા સ્વામી અને અન્ય એક [એ.આઈ.આર. ૨૦૦૪ એસ.સી. ૩૯૬૭] ૨. ગિયાન સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ અને અન્ય એક [૨૦૧૨ એ.આઈ.આર. એસ.સી. ૬૦૮૫. ૫૩૩૩] ૩. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. પ્રકાશ પી. હિંદૂજા અને અન્ય એક [એ.આઈ.આર. ૨૦૦૩ એસ.સી. ૨૬૧૨

૧૦. સ્ટેટ ઑફ આંધ્ર પ્રદેશના મામલામાં (પૂર્વોક્ત), ગેરકાયદે દારૂના ઉત્પાદન માટે કાળો ગોળ/મોલેસિસ પરિવહન કરવાના અને સંગ્રહ કરવાના આક્ષેપો હતા. સાક્ષીઓના નિવેદનોના પુરાવાકીય મૂલ્ય તથા ગેરકાયદે નિષ્કાષિત દારૂની જમી અંગે પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તેને અસંગત કહી શકાય તેમ નથી. આરોપીને દોષિત ઠેરવવા માટે સામગ્રી પૂરતી છે કે નહીં, તે બાબતનો વિચાર નીચલી અદાલતમાં થઈ શકે. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રથમ માહિતી અહેવાલને પ્રારંભિક તબક્કે રદ કરી શકાય નહીં.

૧૧. જિયાન સિંહના કેસમાં (ઉપરોક્ત), સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે કલમ ૪૮૨ હેઠળની સત્તાઓ સંહિતાની કોઈપણ જોગવાઈથી મર્યાદિત નથી. તેમ છતાં, જ્યાં ગેરરીતિના નિવારણ માટે સ્પષ્ટ જોગવાઈઓ ઉપલબ્ધ હોય ત્યાં સ્વાભાવિક સત્તાનો ઉપયોગ કરવો નહીં. વધુમાં, એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સંહિતામાં સમાવવામાં આવેલ કાયદાના સ્પષ્ટ પ્રતિબંધના વિરુદ્ધ, કલમ ૪૮૨ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૨. યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા (ઉપરોક્ત) માં, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળની સત્તાઓના ઉપયોગ માટેના સુપ્રસિદ્ધ સિદ્ધાંતોનો ઉલ્લેખ કરતાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે આવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કોઈપણ અદાલતની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ અટકાવવા માટે અથવા અન્યથા ન્યાયના હિતસાધનને સુનિશ્ચિત કરવા માટે અથવા જ્યાં કાર્યવાહી સામે સ્પષ્ટ કાનૂની પ્રતિબંધ હોય ત્યાં કરવો જોઈએ.

૧૩. વર્તમાન મામલામાં, પક્ષકારો વચ્ચે લેખિત દસ્તાવેજ અમલમાં મૂકી લગ્નવિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો તે બાબત વિવાદાસ્પદ નથી. બંને પક્ષકારોએ તેનો જ આધાર લીધો હતો. તેનું તારીખ ૧૪.૮.૨૦૦૫ છે. તે સમયે તેમનો પુત્ર-જયની ઉંમર અંદાજે ૬ વર્ષ હતી. તે લેખિત દસ્તાવેજમાં એવી સંમતિ કરવામાં આવી હતી કે અરજદારનું પુનર્લગ્ન થયા પછી અરજદારે બાળકની કસ્ટડી પ્રતિવાદી નં.૨ ને સોંપવાની રહેશે. અરજદારે પુનર્લગ્ન કર્યું નહોતું તે બાબત વિવાદાસ્પદ નથી. બાળકની કસ્ટડી અરજદાર પાસે જ ચાલુ રહી. સુનાવણી

સમયે કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પરથી જણાય છે કે બાળકની કસ્ટડી અંગેની કાર્યવાહી પક્ષકારો વચ્ચે જોરશોરથી વિવાદિત કરવામાં આવી રહી છે.

૧૪. ઉપર સંદર્ભિત મુજબ, વર્તમાન ફરિયાદ પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ દ્વારા આ આધાર પર દાખલ કરવામાં આવી હતી કે અરજદારે “બનાવટી સોગંદનામું” દાખલ કર્યું છે. તે જ નીચે મુજબ પુનઃઉતારવામાં આવે છે:—

પૂઃમ્યુ\એનજીએફડી]\ઓઓવ

વીથી વીદમ ગ્લર[;સલ સઝગફઝ લનગેશભા.પી.;મ,\સલીજ ઉફ્દ વફુઠજ સીથ, ઝસેવફ;લી ઓ સ,મસ તીફ સદ,ાફેગ નેજહલીભા. દસવાફફફઝ ઉફ્દ ઓ ઇફવગુઝજ સીથ, ઝસેવફ;લી વ ઝીફશસઓઠજ વદફઝા ,ઉગ ગ))\$ દફ\ યઈ[,ફ સતફ વદફઝે અગુગે પલતવપલતગુે દુગદેળ ગસી સોદફ્યલી તીફગ ગથફયુ(યુ ઝ__પ ઉફ લગવ;ે ગફત વીગુેજફગોદલી સીથઝલીદફ\ તેધગ ગફત ઝલવફશ પ|દફણે સ}ટફસેઠફ ,લીધ[, સે તેધગ વદફઝા પ]+ હિગોદો સબહો તેગલી દફતફ સદદ,ાફેગફ પફ; [ઝસે વેદફ વદગુે અગુગેગે સોદઈ વફ\ ધો ગયલીપ વફ ,ઈફણ વદો ;દદસીજ લવસફઝલીજ ;\પ}ણ સોદશજ સજફશદફ\ વગુે સોદીપણ હફતગફ ગિફણ વગુઝ સઝલવએ સલીવએ વગુે ગફત ઝલવફશે વદો સ}ટ પઠલએ સલીવએપ

;સીએલપીપીપીપીપીપીપીપીપીપીપી પીપીપીપીપીપીપીપીપીપીપીપીપી

૧૫. ઉપરોક્ત સોગંદનામું, અરજદારના નિયોજક અર્થાત્ એફ.સી.આઈ.નો એવો અભિપ્રાય હતો કે અરજદારના નામમાં ફેરફાર અમલમાં મુકવા માટે પ્રતિવાદી નં. ૨નું સોગંદનામું જરૂરી છે, તેથી અથવા અરજદાર એવી માન્યતા હેઠળ હતી કે તેનું નામ બદલવા માટે આવું સોગંદનામું આવશ્યક છે, તે કારણે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. અરજદાર દ્વારા આવું સોગંદનામું તૈયાર કરાવ્યાની જાણ લગભગ ૨ અને ૧/૨ વર્ષ પછી થતા, અરજદારના પતિએ પોતાની પત્ની તથા સ્ટેમ્પ વેન્ડર સહિત અન્ય પાંચ આરોપીઓ સામે હાલની ફરિયાદ દાખલ કરી છે.

૧૬. અરજદાર વિરુદ્ધ આક્ષેપિત ગુનો જાળસાજી અને છેતરપિંડીનો છે. આ બન્ને ગુનાઓ માટે ઇરાદો આવશ્યક તત્વ છે. ઇરાદાની ગેરહાજરીમાં, જાળસાજીનો કે છેતરપિંડીનો કોઈ પણ ગુનો બનતો નથી. બધી અપ્રામાણિક કૃત્યો છેતરપિંડી સમાન ગણાતી નથી. તેવી જ રીતે, આઈ.પી.સી.ની કલમ ૪૬૩ માં છેતરવાના ઇરાદાની આવશ્યકતા છે.

૧૭. આ મુદ્દે પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી એફ.બી. બ્રહ્મભટ્ટે જોરશોરથી રજૂઆત કરી છે કે આ કાર્યવાહી દરમિયાન મનસૂબાની મૂલવણી કરી શકાતી નથી. ઉપમા દ્વારા એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું કે જો આ અદાલત મનસૂબો તપાસવા માટે પ્રેરાય, તો હત્યાના કેસમાં પણ આરોપી મનસૂબાના અભાવની દલીલ સાથે આગળ આવી શકે અને કલમ ૩૦૪, ભાગ-૨ હેઠળ અથવા ઓછા ગંભીર ગુનામાં કેસ વિચારવા માટે પ્રાર્થના કરી શકે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું કે આ તબક્કે, આ કાર્યવાહીમાં, ‘મનસૂબા’ના પાસાં પર વિચારવું યોગ્ય, સુરક્ષિત અને સલાહપ્રદ નથી. વધુમાં એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું કે હાલના કેસમાં પ્રથમ દ્રષ્ટિએ અરજદાર દ્વારા ગુનો આચરવામાં આવ્યો છે અને તપાસ કાયદા અનુસાર આગળ વધવી જોઈએ. એ પણ રજૂ કરવામાં આવ્યું કે જો પોલીસને એવું જણાય કે અરજદાર વિરુદ્ધ કોઈ કેસ બનતો નથી, તો પોલીસ સારાંશ અહેવાલ દાખલ કરી શકે અથવા જો પોલીસ આરોપપત્ર દાખલ કરે, તો અરજદારને નિઃસરણ માટે અરજી કરવાનો વિકલ્પ ઉપલબ્ધ રહેશે.

૧૮. ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળના મામલાની વિચારણા કરતી વખતે ઇરાદાનો વિચાર કરી શકાય કે ન કરી શકાય તે બાબતે કોઈ સામાન્ય સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કરી શકાય નહીં. પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ ના વિદ્વાન વકીલે પણ સ્વીકાર્યું છે કે તે દરેક મામલાના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ પર આધાર રાખે છે. જોગવાઈના અવલોકનથી જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે મામલો સાબિત કરવા માટે ઇરાદો આવશ્યક ઘટક છે. હવે હાથ ધરેલા મામલાના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ પર વિચાર કરીએ. વિવાદિત સોગંદનામાનો એકમાત્ર હેતુ તેના નોકરીદાતા એટલે કે ફૂડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા જાળવવામાં આવતા રેકૉર્ડમાં તેનું નામ બદલાવવાનો હતો. આ સોગંદનામું તૈયાર કરતાં પહેલાં, અરજદારે પોતાનું નામ બદલવા માટે જરૂરી કાનૂની પ્રક્રિયાઓ, અર્થાત્ સરકારી ગેઝેટમાં યોગ્ય પ્રકાશન,

પહેલેથી પૂર્ણ કરી હતી. પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ નો એવો કેસ નથી કે ઉક્ત હેતુ માટે, અર્થાત્ સરકારી ગેઝેટમાં પ્રકાશન માટે, અરજદારે કોઈ બનાવટી દસ્તાવેજોનો ઉપયોગ કર્યો હતો; તેમજ વિવાદિત સોગંદનામાનો ઉપયોગ અરજદારે કોઈ અન્ય હેતુસર અથવા અન્ય કોઈ સત્તાધિકારી સમક્ષ કર્યો હતો એવું પણ નથી. એ નોંધવું યોગ્ય છે કે પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ ના વિદ્વાન વકીલે હાલની અરજીનો કડક વિરોધ કરતાં દલીલ કરી છે કે ઉક્ત સોગંદનામામાં બાળકની કસ્ટડી અંગે ખોટું નિવેદન કરવામાં આવ્યું છે અને બીજું, બાળકની કસ્ટડી બાબતે પક્ષકારો વચ્ચે ચાલતી તીવ્ર વિવાદાસ્પદ વાદવિવાદની કાર્યવાહીનો પણ આધાર લેવામાં આવ્યો છે. મામલાની આ તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ હાલની અરજીના ગુણદોષની વિચારણા કરવા માટે સંબંધિત નથી. પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ ના વિદ્વાન વકીલની દલીલોમાંથી જે જણાય છે તે એ છે કે જો બાળકની કસ્ટડી અંગે પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદ ન હોત, તો કદાચ હાલની ફરિયાદ નોંધાઈ ન હોત. તે સિવાય, હાલનો મામલો માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ડૉ. વિમલા ના મામલામાં (ઉપરોક્ત) નિર્ધારિત કરેલા અનુપાતથી આવરી લેવાયો છે, જેમાં ફરિયાદીના કહેવા મુજબ અપીલકર્તાએ તેની દીકરીના હસ્તાક્ષર બનાવટી કર્યા હતા, દરખાસ્ત ફોર્મ પર સહી કરી હતી અને તેની દીકરીના નામે રકમ પ્રાપ્ત કરી હતી.

૧૯. પરમિંદર કૌરના મામલામાં (સુપ્રા), જેમાં ફરિયાદી અપીલકર્તાના પતિનો ભાઈ હતો તે હકીકત દસ્તાવેજકૌભાંડના મામલાને વિચારવામાં અદાલત માટે મહત્વપૂર્ણ બની હતી. અરજદારના વિદ્વાન વકીલે યોગ્ય રીતે ફકરો-૩૬ તરફ ધ્યાન દોર્યું છે, જે આ પ્રમાણે વાંચાય છે:-

“૩૬. રાજ્યએ ભારત પરીખ વિ. સી.બી.આઈ. પર પણ આધાર રાખ્યો છે અને એવો ન્યાયોચિત ઠેરવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે કે આ બધું આરોપ ઘડવાના તબક્કે વિચારણા હેઠળ લઈ શકાય. રાજ્યના આ વલણથી અમને આશ્ચર્ય થાય છે, જ્યારે નોંધપત્રક પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે સમગ્ર ફરિયાદ પક્ષની કાર્યવાહી દુર્ભાવનાપૂર્ણ, દુરાશયપૂર્ણ અને વેરભાવસભર છે અને તે માત્ર પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ દ્વારા અપીલકર્તા વિરુદ્ધ હિસાબ સરખા કરવા માટે જ કરવામાં આવી છે.

૨૦. તે કેસમાં અદાલતે એવો નિષ્કર્ષ નોંધ્યો હતો કે જેમ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો તેમ દસ્તાવેજમાં થયેલા ફેરફારથી કોઈ ગુનો ઉદ્ભવતો નથી (પરિષેદ ૪૦). હાલના કેસના તથ્યોની દૃષ્ટિએ, શક્યતાઓ અરજદારોના પક્ષમાં છે. હાલના કેસમાં આ બાબત વિવાદાસ્પદ નથી કે અરજદાર-પત્નીએ અનુબંધ-બી સોગંદનામું તૈયાર કર્યું હતું અથવા તૈયાર કરાવ્યું હતું. સોગંદનામું નોટરી સમક્ષ સોગંદપૂર્વક કરાયેલ છે. સોગંદનામું પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ ના નામે છે, એટલે કે સોગંદનામાંમાં નિવેદક તરીકે ઉદ્દેશિત વ્યક્તિ પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ છે. પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ એવો દાવો કરે છે કે તે આ સોગંદનામાથી અજાણ છે. એવું કહેવાય છે કે આ સોગંદનામું અરજદાર-પત્નીના નોકરીદાતા સમક્ષ, અર્થાત્ એફ.સી.આઈ. સમક્ષ, એફ.સી.આઈ.ના નોંધપોથીમાં અરજદાર-પત્નીનું નામ બદલવા માટે રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. અરજદાર પત્ની છે અને પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ પતિ છે. ફરિયાદીનું એવું કહેવું નથી કે પ્રશ્નાસ્પદ સોગંદનામું કોઈ અન્ય સત્તાધિકારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું અથવા અન્ય કોઈ હેતુ માટે વપરાયું હતું. એવો કોઈ કેસ નથી. અરજદારના કૃત્યને કોઈપણ વ્યક્તિ કદી સમર્થન આપે તેમ નથી. તે ખોટું છે; વધુમાં કહીએ તો, તે એક ભયંકર ભૂલ છે. અરજદારે આપું કરવું જ ન જોઈતું હતું. આમ કહેવા પછી, એ પણ કહેવું જરૂરી છે કે ડૉ. વિમલાના કેસમાં (ઉપરોક્ત) પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંત અને નિર્ધારિત ગુણોત્તર અનુસરીને, અહિંના ફરિયાદીનો કેસ એવો અભિપ્રાય સ્વીકારવા પૂરતો નથી કે અહિં ઉપસ્થિત કરાયેલા મુદ્દાઓને વિચારણા માટે મુકવા યોગ્ય ગણવામાં આવે. ન તો ન્યાયના હિતમાં અને ન તો કાયદાની જાળવણી માટે એવું કરવું આવશ્યક છે. ન્યાયના અંતિમ હિતો માટે પક્ષકારોને વિચારણાનો સામનો કરવા કહેવું જરૂરી બનતું નથી. છેતરાયેલા વ્યક્તિને ભારતીય દંડ સંહિતા હેઠળ વ્યાખ્યાયિત 'ઘજા' થયેલી નથી. ડૉ. વિમલાના કેસમાં (ઉપરોક્ત) અદાલતે અપીલ મંજૂર કરી હતી. તે સિદ્ધાંતના આધારે, હાલની અરજ સફળ થાય છે.

૨૧. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતાં, હાલની અરજીએ મંજૂર કરવામાં આવે છે. ભાવનગર 'સી' ડિવિઝન પોલીસ સ્ટેશનમાં નોંધાયેલ એમ. કેસ નં. ૨/૨૦૦૮ અંગેની પ્રાથમિક માહિતી અહેવાલ આથી રદ કરવામાં આવે છે. નિયમને ઉપરોક્ત હદ સુધી સંપૂર્ણ કરવામાં આવે છે.-

વિષય :- ઇરાદાની ગેરહાજરીમાં, જાલસાજીનો કે છેતરપિંડીનો કોઈ પણ ગુનો બનતો નથી. બધા અપ્રામાણિક કૃત્યો છેતરપિંડી સમાન ગણાતા નથી. તેવી જ રીતે, આઈ.પી.સી.ની કલમ ૪૬૩ માં છેતરવાના ઇરાદાની આવશ્યકતા છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

The translation of this judgement has been provided by M/s Hyperlink E–Solutions Pvt. Ltd.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.